

SOSIAALINEN YLIOPISTO

Pohjoismaalaiseen yliopistokäsitykseen kuuluu näkemys, jonka mukaan koulutus luo yhteenkuuluvuutta sekä lisää oikeudenmukaisuutta ihmisten ja alueiden välillä. Sivistyminen on jämäkkää, sosiaalisesti tärkeää ja aikaa vaativaa työtä, joka ylittää kunkin sukupolven omat intressit.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus on yliopiston kenties perustavin tehtävä, ja se liittyy rihmastoina oppimisen, tutkimuksen, opetuksen, oppineisuuden ja sivistyksen edistämiseen. Tiedon välittäminen osaksi yhteiskunnan eri sektoreiden toimintaa ei ole tutkimuksesta tai opetuksesta irrallinen osa, vaan jatkuvan vuorovaikutuksen muoto.

On selvää, että yliopistot tuottavat perustutkimukseen pohjautuvaa ymmärrystä, kouluttavat suuren osan yhteiskunnan osaamispääomasta ja kehittävät uusia, hyödynnettävissä olevia innovaatioita samalla, kun ne edistävät omaa toimintaansa yhteiskunnallisesti merkityksellisellä tavalla. Puhutaan isosta kokonaisuudesta, jossa tuloksia ei välttämättä synny juuri hetkessä. Sopiva rytmi on tärkeää kaikessa luovassa toiminnassa.

Rytmiin liittyvät myös arvot ja inhimillinen käyttäytyminen. Yliopiston ja yhteiskunnan välinen vuorovaikutus perustuu ihmisten välisiin rakenteisiin, toimintatapoihin, rahoitusvälineisiin, ohjaukseen ja verkostoihin. Se voi välillä tuoda esiin myös systeemisiä ongelmia, joiden ratkaisemisessa verkottunut yhteisö on tärkeässä roolissa.

Yliopiston ajatuksen näkökulmasta on välillä järkevää ottaa etäisyyttä erilaisiin yliopistoon vaikuttaviin intresseihin, kuten vaikkapa perusrahoituksen indikaattoreihin tai korkeakoulupoliittisiin tavoitteisiin. Etäisyyden ottaminen on kriittistä itsereflektiota, joka on yliopiston ajatuksen ytimessä. Yliopiston pitäisi toisinaan olla kapinallinen, häirikkö ja totutuista ajatuksista irrottautuva *auteur*. Tämä ei onnistu ilman etäisyyttä.

Vuonna 2022 Suomessa suoritettiin 30 489 yliopistotutkintoa ja 2000-luvun aikana on valmistunut yli 600 000 opiskelijaa.

YHTEISKUNNALLISEN VAIKUTTAMISEN NOUSU

Yliopistojen rooli yhteiskunnallisena toimijana näyttäisi olevan ajassamme keskeinen. Yhteiskunnallinen ”vaikuttaminen” on ollut kansainvälisen tiedepolitiikan yksi keskeisimmistä tavoitteista 2000-luvulla (esimerkiksi Budtz Pedersen ym. 2020).

Yliopistoilla onkin alati tärkeämpi rooli tietoon ja tutkimukseen perustuvassa taloudessa, innovaatioiden leviämässä, alueellisessa kehityksessä (esimerkiksi Pinheiro ym. 2015b; Lehmann ym. 2020; Schnurbus ja Edvardsson 2020), yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemisessa (Tirronen 2014) ja tutkimuksen kaupallistamisessa (Kvilhaugsvik 2021). Nämä roolit ovat erityisen suuria, maailmaa syleileviä ja jopa ”unelmamaisia”.

Suomessa yliopistojen toiminnan laajentaminen kytkeytyi 1950-luvulta alkaen osaksi hyvinvointivaltion rakentamista. Tämän massiivisen sivistysprojektin keskeinen tar-

koitus on ollut oikeudenmukaisuuden ja koulutuksen tasa-arvon edistäminen. Yliopistot kouluttavat merkittävän osan yhteiskunnan asiantuntijoista ja siten vaikuttavat suuresti yhteiskunnan eri toimintoihin.

Määrällisenä, mutta myös sivistyksellistä perustaa rakentavana esimerkkinä voidaan nostaa esiin, että vuonna 2022 Suomessa suoritettiin 30 489 yliopistotutkintoa ja 2000-luvun aikana on valmistunut yli 600 000 opiskelijaa (Vipunen 2023). Nämä luvut osoittavat mittakaavan, jolla tutkimukseen perustuva sivistysosaaminen voi levitä yhteiskuntaan opiskelijoiden kautta.

Empiirisissä tutkimuksissa on havaittu, että koulutusinvestoinnit parantavat tuottavuutta, lisäävät teknologista osaamista ja edistävät teknologioiden leviämistä. Ne myös vaikuttavat yksilön sijoittumiseen työmarkkinoilla ja tätä kautta tuloihin. Työntekijöiden koulutustasolla on merkitystä sekä

osaamisen uusiutumisessa että tuottavuuden ja kilpailukyvyn vahvistumisessa.

Koulutusinvestointien myönteinen tuottavuusvaikutus on todistettu yksilö- ja yritystasolla, mutta sen osoittaminen toimialoittain tai kansantalouden tasolla on haasteellisempaa (Asplund ja Maliranta 2006). Koulutusinvestointien merkitys osana talouskasvua ei ole yksiselitteistä, mutta on huomattu, että ”koulutus vahvistaa muiden tärkeiden kasvutekijöiden vaikutusta” ja että ”koulutuksen laadusta tulee entistäkin tärkeämpi kilpailukyvyn tekijä” (Asplund ja Maliranta 2005).

Olisiko siis niin, että sosiaalisen yliopiston merkityksen yksi ideoista on juuri sen tuottamassa laadussa? Suuri osa laadusta perustuu tutkimukseen ja tietoon perustuvaan osaamiseen, jota ihmiset ovat kasanneet kumuloituvasti vuosien vierieissä. Perustutkimusta ja pitkäjänteistä kiinnostusta tiettyä aihetta kohtaan voidaan kuvata laadulliseksi uteliaisuudeksi, joka synnyttää ammattitaitoa.

YLISUKUPOLVINEN SITOUTUMINEN

Yliopiston vaikuttavuus on lähes ääretön prosessi, joka ei lisäännä hetkessä vaan ajan myötä oppipoika-kisälli-mestari-periaatteen mukaisesti ja sukupolvi toisensa jälkeen. Niin sanottua kolmatta tehtävää ei näin voida erottaa yliopiston muista tehtävistä – se rihmoittuu yliopistoon. Samalla se on institutionalisoitunut yliopistojen ydintoimintoi-

hin ja sulautunut sen rakenteisiin (esimerkiksi Pinheiro ym. 2015a).

Olellainen asia vaikuttavuudessa ja sosiaalisessa yliopistossa liittyy kollektiiviseen vipuun, yhteistoiminnasta kohoavaan uututeen, joka samalla marginalisoi jännitteitä ja synnyttää luovuutta. Mutta vaikka voimme ideaalisti ajatella näin, on yliopistossa silti aina vallan välineellisiä muotoja; se tuottaa professioita, rakenteellista hierarkiaa, intressejä ja ”strategisia” nostoja.

On toki niin, ettei yliopistoja olla perustettu sattumalta, vaan tarpeeseen. Mutta sen tarpeen sisälle ja reunoille on liittynyt jotain paljon perustavampaa. Ajattelen ylisukupolvista sitoutumista ja jaettua tietoa, joka vie ihmiskunnan ja maailman tiedollisen jatkuvuuden kehään. Se vaatii myös irrottautumista yksilön omista ja kunkin sukupolven eduista, mikä ei aina ole helppoa.

Nykyajan yliopisto ei tietenkään voi olla irrallaan yhteiskunnasta menettämättä tärkeää osaa niistä vuorovaikutussuhteista, jotka ovat olennaisia, kun yritämme ymmärtää, miten voisimme olla paremmin osana maailmaa. Yliopiston tehtävä ja hyöty korostuvat nykypuheessa trendisanojen kautta. Tämänkaltaista on esimerkiksi puhe yliopistosta monimutkaisten globaalien ja yhteiskunnallisten ongelmien tehokkaana ja vaikuttavana ratkaisijana.

Nykyään puhutaan paljon kansalaistieteestä. Syvällisesti ja laajasti ajateltuna kansalais-

tiede voi viedä yliopiston merkityksen aivan uudelle tasolle. Samalla se pystyisi tuomaan yliopiston ajatukseen vahvistuneen sosiaalisen elementin.

KOLMANNEN TEHTÄVÄN INSTITUTIONALISOITUMINEN YLIOPISTOON

Yliopistot ovat olleet läpi niiden historian yhteiskunnallisesti vaikuttavia ja myös yhteiskunnan erilaisista instituutioista ja tarpeista riippuvia toimijoita.

Harvardin yliopistoa ei perustettu ilman ”yhteiskunnallista” syytä vuonna 1636, kun Yhdysvaltojen koillisessa osassa päätettiin pappien kouluttamisesta. Näistä lähtökohdista Harvard on kohonnut maailman parhaimpien joukkoon, mutta se vaatii jatkuvaa ”metaformoosia”; muuttamalla sisäistä muotoaan ja merkitystään yliopisto voi kehittyä alkuperäistä ideaansa suuremmaksi.

Suomessa yliopistojen kolmas tehtävä säädettiin yliopistolakiin vasta vuonna 2004. Kuitenkin esimerkiksi jo Turun Akatemia oli peruslähtökohdiltaan yhteiskunnallisiin intresseihin kytkeytynyt opinahjo.

Kolmas tehtävä liittyy erityisesti yliopistojen ja muun yhteiskunnan väliseen vuorovaikutukseen ja toiminnan yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Siinä nivoutuu kaksisuuntainen vuorovaikutus ja pitkän aikavälin vaikuttavuuden lisääminen. Yliopistolaisissa vuorovaikutustoiminta sääde-

tään kuitenkin varsin väljästi: ”Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.”

Julkisrahoitetuissa korkeakoulujärjestelmissä – kuten Suomessa – kysymys on tiedon ja osaamisen avoimesta ja vastuullisesta hyödyntämisestä yhteiskunnan eri toiminnoissa. Se on systeeminen, rakenteisiin ja kulttuuriin toimintatapaan liittyvä haaste, joka on institutionalisoitunut suomalaisen yliopiston rakenteisiin eri muodoissa.

KOHTI SOSIAALISTA YLIOPISTOA

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus on viime vuosikymmeninä institutionalisoitunut yhä lujemmin osaksi yliopiston rakenteita, rahoitusta ja toimintatapoja. Kuitenkin yliopiston tieteellinen, yhteiskunnallinen ja koulutuksellinen merkitys ovat pikemminkin kehämäisiä kokonaisuuksia kuin erillisiä toisistaan. Sitoutumista uusien asioiden etsimiseen ja löytämiseen ei voida eriyttää vaikuttavuudesta. Olennaista tieteessä on löytää yhteydet ja yhdistellä asioita uudella tavalla. Se voi tuoda uusia rihmastoja myös meidän ajatteluamme.

Mutta tieteenalojen välillä ja myös niiden sisällä on suuriakin eroja siinä, miten yhteiskunnallisen vaikuttavuuden merkitykset näkyvät arkipäivän toiminnassa. Näin on myös laadullisessa ja määrällisessä tutkimukses-

YLIOPISTON JA YHTEISKUNNAN VUOROVAIKUTUKSEN MUOTOJA

- Yliopistoista valmistuneet opiskelijat siirtyvät työelämään samalla tuottaen lisäarvoa työnantajilleen, itselleen ja kansantaloudelle.
- Pitkän aikavälin perustutkimuksen kautta saavutetaan parempaa ymmärrystä monitahoisista ilmiöistä ja ongelmista.
- Yliopistossa kehitetty keksintö tai innovaatio onnistutaan kaupallistamaan tai tuomaan hyväntekeväisyyden piiriin.
- Yliopiston asiantuntijat osallistuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun esimerkiksi koronapandemian kaltaisen kriisin yhteydessä.
- Yliopistoissa analysoitu tieto siirtyy osaksi yhteiskunnan eri sektoreiden toimintaa ja päätöksentekoa esimerkiksi valtionhallinnossa tai alueellisissa hallintoelimissä.
- Kansalaiset osallistuvat yliopistoissa tehtävän tutkimuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen (kansalaistiede).
- Yliopistot keräävät ja ylläpitävät yhteiskunnan, yhteisöjen ja yksilöiden näkökulmasta kulttuurisesti arvokasta tietoa (jatkuvuuden ja historiallisen muistin ajatus).
- Yliopistot osallistuvat monialaisiin verkostoihin, kuten systeemiin kokonaisuuksiin.
- Yliopiston asiantuntijat osallistuvat erilaisiin asiantuntijatehtäviin esimerkiksi lainvalmistelussa tai kolmannella sektorilla.
- Yliopiston asiantuntijat osallistuvat muiden yhteiskunnan instituutioiden toimintaan esimerkiksi päiväkodeissa, peruskouluissa ja sairaaloissa.
- Yliopistot järjestävät tietoa popularisoivia tapahtumia ja koulutuksia.
- Yliopistot järjestävät avoimen yliopiston koulutusta ja jatkuvan oppimisen moduuleita.
- Yliopistot ylläpitävät elämää tukevaa kokonaisvaltaistavaa sivistystä.
- Yliopistoissa saatu sivistys leviää valmistuneiden asiantuntijoiden kautta yhteiskuntaan laajasti.
- Yliopistojen koulutus- ja tutkimusinvestoinnit tuottavat pitkän aikavälin hyötyä koko yhteiskunnalle. Tämä on se sosiaalisen yliopiston perustava ajatus, joka ei toteudu hetkessä.

Kun puhutaan kolmannesta tehtävästä voi syntyä käsitys, että tehtävät olisivat toisistaan irrallisia työpaketteja tai alisteisia toisilleen.

sa. Vaikutukset toteutuvat eri nopeudella ja mittakaavassa.

Esimerkiksi teoreettisen fysiikan ja soveltavan fysiikan yhteiskunnallisen merkitys on erilainen. Sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan yhteiskunnallinen tarkoitus on niin ikään erilainen, sillä karkeasti edellä mainituksa ymmärretään ja autetaan ihmistä ja jälkimmäisessä ymmärretään järjestelmiä ja sosiaaliturvan rakenteita.

Eroista huolimatta kaikkien tieteenalojen tutkimukseen ja koulutukseen sisältyy suuri yhteiskunnallinen merkitys ja potentiaalinen yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Kysymys on erityisesti siitä, miten ja millaisilla tavoilla tätä potentiaalia hyödynnetään.

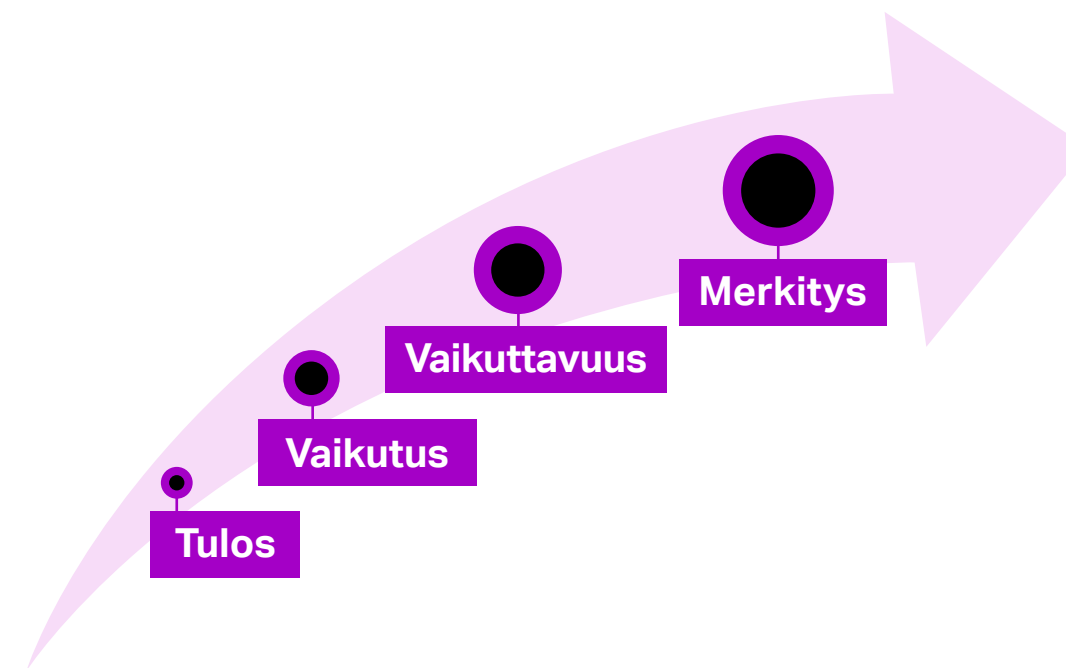
Yliopistolla on enemmän kuin kolme tehtävää. Niitä on kymmeniä, jopa satoja: aina tiedekasvatuksesta keksintöjen kaupallistamiseen. Kun puhutaan kolmannesta tehtävästä voikin syntyä käsitys, että tehtävät olisivat toisistaan irrallisia työpaketteja tai alisteisia toisilleen. Kysymys ei ole siitä, vaan eri tehtävät tai toiminnot ovat osa tieteen kokonaisuutta.

Tutkimus ilman vaikuttavuutta jää vajaaksi, irralleen. Opetus ilman vaikuttavuutta vie pohjaa sivistykseltä. Tieto ei kiinnity elämään, ihmiseen. Vaikuttavuus on elävä osa yliopistoa. Se edellyttää myös käsitteiden merkityksellistämistä: mitä on vaikkapa sosiaalinen kostruktionismi, fysikaalinen suure tai insuliinipuutos. Monimutkaisista asioista viestiminen ymmärrettävällä tavalla on vaikeaa. Mutta sitä on yhdeltä osin myös sosiaalinen tiede ja sosiaalinen yliopisto, jota tässä pohdinnassani yritän etsiä.

Sosiaalinen yliopisto ei aja itseään nurkaan, vaan kulkee aktiivisesti kohti ihmisiä ja yhteiskunnan eri toimijoita. Samalla se toimii yhteiskunnan eriarvoistumista tasapainottavana instituutiona, mikä voi lisätä yhteiskunnan sisäistä kiinteyttä ja tasapainoa. Yliopiston yksi perustehtävistä liittyykin oikeudenmukaisuuden, ihmis- ja luontoläheisyyden sekä demokratian vahvistamiseen.

Sosiaalinen yliopisto on elimellisesti osa yhteiskuntaa ja sen vuorovaikutusrakenteita. Yliopisto vie itseään esimerkiksi päiväkoteihin, peruskouluihin, työpaikoille, pal-

Vaikuttavuuden rakentuminen

velutaloihin, yrityksiin ja yhdistyksiin. Siinä korostuu ajatus kansalaistieteestä ja ruohonjuuritasolla olemisesta. Perspektiivi on silloin myös erilainen – siitä ehkä syntyy uusia näkökulmiakin.

Eri paikkoihin meneminen on tärkeää, koska vaikkapa Suomessa yliopisto on julkinen toimija – verovarosta resursoitu sosiaalinen investointi, jonka vaikuttavuudesta syntyy uutta hyvinvointia. Silloin sosiaalisen yliopiston ydin liittyy yliopiston potentiaalisen lunastamiseen vaikuttavuuden kautta. Laajemmin ajateltuna yliopiston toimintaa rytmittävät tulokset, vaikutukset ja vaikuttavuus kiinnittyvät yhteen ja koko ajan etenevään ketjuun.

Vaikuttavuuden rakentuminen on siis pitkä prosessi. Tutkimuksen välittömät tulokset tai tuotokset syntyvät lyhyellä aika-

välillä, ja ne voivat olla esimerkiksi tietoa ja ratkaisuja, jotka liittyvät tiettyyn ongelmaan tai ilmiöön. Keskipitkällä aikavälillä syntyy puolestaan vaikutuksia, jotka näkyvät esimerkiksi ihmisten käyttäytymisessä tai vaikkapa julkisen vallan toimenpiteissä. Pitkän aikavälin vaikuttavuudessa syntyy pysyvämpiä, esimerkiksi rakenteellisia, sosiaalisia, kulttuurisia, taloudellisia tai ympäristöön liittyviä muutoksia (esimerkiksi Bornmann 2012; McNamara 2015). Vähitellen syntyy uudenlaisia merkityksiä.

SOSIAALISESTI VASTUULLISEN YLIOPISTON TOIMINTA

Yliopiston arvo rakentuu ihmisten välisistä suhteista, jotka liittyvät usein yliopistojen ja kansakuntien rajat ylittäviin verkostoihin

Sivistys vie eteenpäin, vaikka se ei hetkessä siltä tuntuisikaan.

ja yhteisöihin. Näistä keskinäisriippuvista vuorovaikutussuhteista muodostuu muun muassa havaintoja, ymmärrystä, keksintöjä, tekoja, sivistynyttä käyttäytymistä tai julkaisuja. Sosiaalisen yliopiston yksi kenties jopa tärkeimmistä osista on siirtää tutkimuksesta ja opetuksesta saatu lisäarvo käytäntöön.

Sosiaalinen yliopisto ohjaa ajatteluun, joka on vapaata ja suvaitsevaa. Kaiken ei tietenkään tarvitse johtaa esimerkiksi uuteen keksintöön, ja virhearviot kuuluvat olennaisesti inhimilliseen toimintaan. Ei niistä kannata soimata ihmistä, päinvastoin ne mootoroivat sivistystä. Sosiaalinen yliopisto ei ole myöskään *startup*-yritys, säätiö, virasto tai pörssiyhtiö, vaan etsimiseen ja löytämiseen keskittyvä tiedollinen instituutio, jonka tuottamat hyödyt ja vaikuttavuus toteutuvat eri tavoin, eri mittakaavassa ja eri aikajänteellä.

Rakenteet, kuten yliopistolaisissa ja johtosäännössä määritellyt toimielimet, luovat sääntelyn ja ohjauksen kehyksen yliopistoyhteisön toimintaan. Olennaista kuitenkin on sosiaalinen toimijuus ja yliopiston kiinnittyminen yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Sivistys vie eteenpäin, vaikka se ei hetkessä siltä tuntuisikaan.

Tiedetään, että ryhmädynamiikalla ja ihmisten välisellä vuorovaikutuksella on merkitys ryhmän toiminnan, tehtävissä suoriutumisen ja tuloksellisuuden kannalta (Pennington 2010). Vuorovaikutuksen myönteinen voima korostuu esimerkiksi luovuutta ja ongelmaratkaisua vaativissa tehtävissä (esimerkiksi Johansson 2005).

Ryhmien sisäiset vuorovaikutusverkostot, vertaisoppiminen ja käyttäytymisesimerkit edesauttavat myös oppimista. Sosiaaliset verkostot tuottavat sosiaalista painetta, joka luo kannustimia esimerkiksi käyttäytymisen muuttamiselle. (Pentland 2014.) Ryhmällä on lisäksi käytössään suurempi ideointi- ja ongelmaratkaisukapasiteetti kuin yksittäisillä ihmisillä (Nijstad ym. 2006).

Ryhmät ovat tärkeitä erityisesti hajauteissa organisaatiossa, jossa on vähän hierarkioita. Ryhmät ovat keskinäisriippuvaisia, ja ihmiset oppivat niissä toisiltaan – oppiminen on ekspansiivista ja syntyy vuorovaikutuksessa (Engeström 2004).

Meille on tarjottu ihmeellinen mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa toistemme kanssa globaalisti. Se on ainutlaatuista. Tässä on maailmaa yhdistävän sosiaalisen median

mahdollisuus, joka on suurempi kuin tekoäly tai ”verkostoituminen”.

Erilaisten ihmisten yhteen kulkeutuminen on ydin, joka on myös sosiaalisen yliopiston idean perusta. Se tuo meille muutakin kuin strategisen ajattelun, se tuo ekspansiivisen hämmennyksen, joka voi johtaa täysin uusiin ajatuksiin, oivalluksiin. Eräänlaista kuljeskelua – flaneerausta – mutta sellaista, jolla on tarkoitus. Tämä on pohja myös kunnioitukseen ihmisistä ja luontoa kohtaan.

Yhteenkuuluvuuden luominen tiedon avulla, se on minun ymmärtääkseni sosiaalisen yliopiston yksi keskeisimmistä tehtävistä.

Jarkko Tirronen on yhteiskuntatieteiden tohtori ja projektipäällikkö Kuopion kaupungilla.

LÄHTEET

- Asplund, R. ja Maliranta, M. 2005. Koulutus talouskasvun kiihdyttäjänä. Myytti vai fakta? Teoksessa Mistä talouskasvu syntyy? Toim. Ari Hyytinen ja Petri Rouvinen. Helsinki: ETLA, 89–108.
- Asplund, R. ja Maliranta, M. 2006. Koulutuksen taloudelliset vaikutukset. Helsinki: Sitra.
- Bornmann, L. 2012. What is societal impact of research and how can it be assessed? A Literature Survey. Journal of the American Society for Information Science and Technology 64 (2), 217–233.
- Budtz Pedersen, D. ym. 2020. Methods for Mapping the Impact of Social Sciences and Humanities. A Literature Review. Research Evaluation (29) 1, 4–21.
- Engeström, Y. 2004. Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittäminen työssä. Tampere: Vastapaino.
- Laki yliopistolain muuttamisesta 715/2004.
- Lehmann, E., Meoli M., Paleari S. ja Stockinger, S. 2020. The Role of Higher Education for the Development of Entrepreneurial Ecosystems. European Journal of Higher Education 10 (1), 1–9. doi:10.1080/21568235.2020.1718924

- McNamara, C. 2015. Basic Guide to Outcomes-Based Evaluation for Nonprofit Organizations with Very Limited Resources. <http://managementhelp.org/evaluation/outcomes-evaluation-guide.htm>. Viitattu 18.8.2023.
- Nijstad, B. A., Rietzshel, E. F. ja Stroebe, W. 2006. Four Principles of Group Creativity. Teoksessa Creativity and Innovation in Organizational Teams. Toim. Leigh Thompson ja Hoon Seok Choi. New York: Psychology Press, 161–179.
- Pennington, D. C. 2010. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Helsinki: Gaudeamus.
- Pentland, A. 2014. Sosiaalifysiikka. Miten hyvät ideat leviävät? Uuden tieteenalan opetuksia. Suom. Kimmo Pietiläinen. Helsinki: Terra Cognita.
- Pinheiro, R., Langa, P. V. ja Pausits, A. 2015a. The Institutionalization of Universities' Third Mission. Introduction to the Special Issue. European Journal of Higher Education 5 (3), 227–232.
- Pinheiro, R., Langa, P. V. ja Pausits, A. 2015b. One and Two Equals Three? The Third Mission of Higher Education Institutions. European Journal of Higher Education 5 (3), 233–249.
- Schnurbus, V. ja Edvardsson, I. R. 2020. The Third Mission Among Nordic Universities. A Systematic Literature Review. Scandinavian Journal of Educational Research, 1–23.
- Tirronen, J. 2014. Suuret haasteet ja yliopiston strategiset valinnat. Tieteessä tapahtuu 4, 17–23. <https://journal.fi/tt/article/view/46150>
- Tirronen, J. 2015. Poisvalinnat ja yliopiston strateginen johtaminen. Tieteessä tapahtuu 4/2015, 22–28. <https://journal.fi/tt/article/view/51171>
- Vipunen 2023. Vipunen. Opetushallinnon tilastopalvelu. <https://vipunen.fi>